

LEVENSLIJN

KEIZER HENDRIK IV VS. PAUS GREGORIUS VII

De levenslijn is een interessante werkvorm, een werkvorm die verder gaat dan alleen maar het (re)produceren van een tijdlijn. Ook al bestaat de levenslijn ook uit historische gebeurtenissen en een tijdlijn, toch wordt in deze opdracht de tijdlijn levend omdat leerlingen zich moeten inleven in een of meerdere historische personages. Vervolgens geven de leerlingen per gebeurtenis aan wat de personages van die gebeurtenis vinden. Dit doen ze door op een tijdlijn in de vorm van een assenstelsel (de levenslijn) een waardering (van plus vijf tot min vijf) bij die gebeurtenis te plaatsen.

De levenslijn laat leerlingen:

- betekenis geven aan historische gebeurtenissen
- verbanden en samenhangen ontdekken
- de dimensie 'tijd' ervaren
- de rode draad uit een historische periode halen
- gebeurtenissen vanuit verschillende gezichtspunten interpreteren
- standpunten beargumenteren
- meningen en argumenten van anderen wegen

Onderwerp	De investituurstrijd. Deze werkvorm past bij het kenmerkend aspect 'het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben'
Activiteit	Leerlingen verplaatsen zich in het leven van keizer Hendrik IV en paus Gregorius VII. Van hun bevindingen tekenen ze een grafiek.
Tijdsduur	De werkvorm duurt 50 minuten, inclusief nabespreken
Beginsituatie	Niveau: bovenbouw havo/vwo
Instrueren	In de klas is de investituurstrijd tijdens de lessen behandeld Wat: vandaag gaan we kijken hoe een paus en keizer reageerden op de investituurstrijd Hoe: we kijken hoe keizer Hendrik IV en paus Gregorius VII reageerden op de belangrijkste gebeurtenissen tussen de 4 ^{de} eeuw en 1122. Waarom: met deze werkvorm leer je de belangrijkste jaartallen. Tevens leer je begrijpen waarom mensen in die tijd op een bepaalde manier gereageerd hebben
Uitvoeren	Iedere leerling krijgt een instructie- en een invulblad. Laat de leerlingen in tweetallen de grafiek maken
Nabespreken	Wat: wat zijn de opvallende jaartallen en gebeurtenissen? Hoe: praat met leerlingen over hun aanpak. Hoe hebben ze het gedaan? Waarom op die manier? Waarom: vraag aan de leerlingen wat ze in de les hebben geleerd? Wat was er anders aan deze manier van werken?

Literatuurverwijzingen:

- Havekes, H. (red.), *Geschiedenis doordacht: Actief Historisch Denken 2* (Boxmeer, 2005).
- Fisher, P. (red.), *Thinking Through History* (Londen, 2000).
- Vries, J. de (red.), *Actief Historisch Denken: Opdrachten voor activerend geschiedenisonderwijs* (Boxmeer, 2004).

Deze werkvorm is volledig tot stand gekomen om geschiedenisdocenten te inspireren activerende didactiek toe te passen in hun lessen. Mocht u van mening zijn dat in deze specifieke werkvorm content gebruikt is waarover u copyright beschikt, kunt u zich wenden tot de beheerder van de website.

LEVENSLIJN

KEIZER HENDRIK IV VS. PAUS GREGORIUS VII

In deze opdracht ga je aan de slag met de investituurstrijd, de strijd tussen de geestelijke en wereldlijke macht. In deze opdracht worden deze twee machten gerepresenteerd door paus Gregorius VII en de Duitse koning Hendrik IV. Verplaats je in beide personages: hoe zouden paus Gregorius en koning Hendrik hebben gereageerd op deze gebeurtenissen? Let op: verplaats je dus niet per se in de paus die in de gebeurtenis aan de macht was, maar verplaats je altijd in Gregorius VII.

Wat moet je precies doen?

- Op de volgende bladzijde staan een aantal jaartallen en bijbehorende gebeurtenissen. Lees ze eerst allemaal door;
- Vraag jezelf af hoe de hoofdpersonen, paus Gregorius VII en koning Hendrik IV, op elke gebeurtenis gereageerd zouden hebben. Heel erg blij is +5, neutraal is 0 en niet blij is -5, maar alles er tussenin is ook mogelijk;
- Zet een punt of een kruisje in de grafiek. Neem voor paus Gregorius VII **blauw** en voor de Duitse koning Hendrik IV **rood**;
- Als je alle jaartallen hebt gehad, verbind je de punten met elkaar. Zo krijg je een blauwe levensgrafiek van de geestelijke macht en een rode levensgrafiek van de wereldlijke macht.

De gebeurtenissen

begin 4de eeuw	de schenking van Constantijn. Constantijn de Grote schrijft in het document dat er geen andere God is dan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Constantijn geeft de paus het keizerlijk paleis in Rome en ook de keizerlijke kroon. De paus zal, aldus Constantijn, het bestuur hebben over het gehele West-Romeinse Rijk. Daarom verhuist Constantijn naar het oosten van het West-Romeinse Rijk.
492	paus Gelasius I komt met het idee van de tweezwaardenleer. Volgens deze leer was de wereld verdeeld in twee machtssferen: een geestelijke en een wereldlijke. De twee machten moeten niet met elkaar vechten, maar elkaar respecteren en versterken.
500	de Frankische koning Clovis besluit zich te bekeren tot het christendom. Dat deed hij niet alleen uit christelijke overwegingen. Voor de Frankische machthebbers was samenwerking met de kerk gunstig, omdat zij bij het bestuur gebruik konden maken van ervaren bestuurders als de bisschoppen. Zij werden later leenmannen van de koning. Omgekeerd was ook voor de kerk samenwerking met de Franken gunstig, want de Frankische machthebbers gaven militaire bescherming aan de kerk.
800	aan het hoofd van de kerk stond paus Leo III. Maar de kerk was het doelwit geworden van edellieden en Germaanse stammen. Om die reden vluchtte paus Leo III naar Karel, koning der Franken. In 800 wilde paus Leo III Karel bedanken en kroonde hem tot keizer van het Heilig Roomse Rijk.
964	in de tiende eeuw was het pausschap een speelbal geworden van verschillende Romeinse adellijke families. Zittende paus Johannes XII vroeg de Duitse koning Otto I om hulp, aangezien verschillende mensen zijn positie wilden hebben. Otto trok naar Rome toe om de paus te helpen, maar kon niet voorkomen dat Johannes XII binnen tien jaar door drie andere pausen werd vervangen. Uiteindelijk lukte het Otto I om de

‘tegenpausen’ te verjagen en Johannes XII weer aan het hoofd van de kerk te zetten. Hij dwong de burgers van Rome af om geen paus te kiezen zonder keizerlijke goedkeuring!

- 996 er wordt een nieuwe paus gekozen, namelijk paus Gregorius V. Als kleinzoon van de Duitse keizer Otto I schonk hij erg veel privileges aan politieke machthebbers. Geestelijken, waaronder de toekomstige paus Sylvester II, werden aan de kant gezet.
- 1075 paus Gregorius VII komt in 1075 met het Dictatus Papae. Hierin stelt de paus dat alleen hij bisschoppen kan benoemen. Hij verbood zelfs dat geestelijken de investituur nog langer van de koning zouden ontvangen. Dit zou betekenen dat de paus de hoogste macht in de maatschappij heeft.
- Januari
1076 in dit jaar kwam het openlijk tot een conflict tussen paus Gregorius VII en de Duitse koning Hendrik IV. Hendrik benoemde de bisschop van Milaan, die juist door de paus in de ban was gedaan. Hendrik liet daarnaast alle bisschoppen in de Duitse deelstaat Worms verklaren dat de paus moest worden afgezet.
- Oktober
1076 Paus Gregorius VII ging niet akkoord met de daden van de Duitse koning. Hij besloot hem dan ook te excommuniceren: hij werd in de kerkelijke ban gedaan. Hendrik IV realiseerde zich al gauw dat zijn macht hierdoor snel afnam. Bisschoppen in zijn rijk weigerden te luisteren naar iemand die uit de kerk was gegooid.
- 1077 de positie van koning Hendrik IV was enorm bedreigd geraakt door de excommunicatie. Hij kon dan ook niets anders doen dan toegeven aan de paus. Hij begon in 1077 - in hartje winter aan een tocht waarbij hij een meer dan tweeduizend meter hoge pas in de Alpen moest oversteken. Hendrik trok daarna letterlijk het boetekleed aan voor de muren van het kasteel van Canossa in Toscane, waar Gregorius op dat moment verbleef. De paus kon na deze openlijke boetedoening niet anders dan hem vergiffenis schenken. Hendrik werd weer opgenomen in de kerk.
- 1084 koning Hendrik IV slaagde er in dit jaar in de stad Rome te veroveren en paus Gregorius VII te verdrijven. Gregorius gaf zijn functie echter niet op. Toch besloot Hendrik een nieuwe paus (tegenpaus) aan te stellen, Clemens III. Deze paus kroonde Hendrik IV in 1084 tot keizer. Niet veel later kwam Gregorius te overlijden.
- 1122 in dit jaar sloten de paus en keizer het Concordaat van Worms. De paus zou voortaan een bisschop de geestelijke macht geven, de keizer gaf een bisschop dan de wereldlijke macht. Zo leverden beide partijen iets in. Voor de Duitse keizer pakte deze nieuwe gang van zaken ongunstig uit. In de praktijk waren het nu de hoge geestelijken binnen de Duitse bisdommen die uit naam van de paus een bisschop uitkozen. De hoge geestelijken waren afkomstig uit de adel. Omdat deze edelen nu meer te zeggen hadden, werd de macht van de keizer beperkt. Zo kon het Duitse Rijk niet gemakkelijk tot een eenheid uitgroeien.

LEVENSLIJN

KEIZER HENDRIK IV VS. PAUS GREGORIUS VII

Beantwoord na het maken van de levenslijn, onderstaande vragen individueel.

1. Tussen de vierde en twaalfde eeuw waren er een aantal momenten waarop koning Hendrik IV blij was, maar paus Gregorius VII niet. Noem twee van die momenten.

2. Tussen de vierde en twaalfde eeuw waren er een aantal momenten waarop paus Gregorius VII blij was, maar koning Hendrik IV niet. Noem één van die momenten.

3. In deze periode kwam het ook voor dat beide mannen blij waren. Noem twee van die momenten.

4. Volgens historici begint de investituurstrijd in de elfde eeuw.

- a. Leg uit waar de investituurstrijd precies om draaide.
- b. Kijk naar je levenslijn. Zou je een ander moment kunnen aanwijzen waarop de investituurstrijd zou kunnen zijn begonnen? Beargumenteer je keuze.

5. Volgens historici zou er met het Concordaat van Worms een einde aan de investituurstrijd zijn gekomen. Kijk naar je levenslijn. Wie heeft de strijd uiteindelijk gewonnen? Leg je antwoord uit.

6. In de vijftiende eeuw kwamen enkele geleerden erachter dat de Schenking van Constantijn een vervalsing was. Leg uit dat dit gegeven een nieuw impuls gaf aan de investituurstrijd.
